

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

της Επιμελήτριας της Έκδοσης

«Κοινωνιογλωσσολογικές και διαπολιτισμικές προσεγγίσεις στην πολιτισμική ετερότητα στο σχολείο»

Η πολιτισμική ετερότητα στην εκπαίδευση, με τις ποικίλες εκφάνσεις της, αποτελεί ένα από τα πιο κρίσιμα πεδία έρευνας και παρέμβασης για τους/τις εκπαιδευτικούς στα ελληνικά σχολεία εδώ και αρκετά χρόνια. Με αυτό το δεδομένο, θεωρήσαμε σκόπιμο να συγκεντρώσουμε σε ένα τεύχος άρθρα που παρουσιάζουν σχετικές έρευνες στην Ελλάδα και στην Κύπρο, σε μία προσπάθεια να ρίξουμε φως σε διάφορες όψεις της διασύνδεσης της πολυγλωσσίας και της πολυπολιτισμικότητας με την εκπαίδευση.

Οι συνεισφορές των ερευνητών στο παρόν θεματικό τεύχος ομαδοποιήθηκαν σε τρία μέρη. Το **πρώτο μέρος**, που περιλαμβάνει τα τρία πρώτα άρθρα του τεύχους, αφορά έρευνες και εκπαιδευτικές παρεμβάσεις στην πρωτοβάθμια και στην προσχολική εκπαίδευση με στόχο την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας. Οι διαφορετικές αλλά συμπληρωματικές προσεγγίσεις στη διαπολιτισμική παιδαγωγική που υιοθετούνται από τους συγγραφείς προσφέρουν ενδιαφέρουσες προτάσεις για την επίτευξη μίας διδασκαλίας που να συμβάλει στην σχολική επιτυχία και στην ενδυνάμωση των 'διαφορετικών' μαθητών αλλά και στην ανάπτυξη ικανοτήτων για τη δημιουργία μιας πιο δίκαιης κοινωνίας.

Οι **Γκόβαρης και Μανούσου** παρουσιάζουν ευρήματα από μία έρευνα δράσης σε μία πολυπολιτισμική τάξη Δημοτικού σχολείου, με στόχο την παιδαγωγική αντιμετώπιση των πιθανών αρνητικών στερεοτύπων των γηγενών απέναντι στους μη γηγενείς μαθητές. Αξιοποιώντας το θεωρητικό πλαίσιο του Lipman (2006) για την τάξη ως *κοινότητα διερεύνησης*, η εκπαιδευτικός-ερευνήτρια επεδίωξε να αναμορφώσει τις ρητές ή άρρητες αρνητικές αντιλήψεις των γηγενών μαθητών απέναντι στους 'άλλους' συμμαθητές τους αλλά και να ενδυναμώσει τους μετανάστες μαθητές, οι οποίοι σε κάποιο βαθμό είχαν υιοθετήσει μία επιφυλακτική στάση απέναντι στην ετερότητά τους, ως αμυντικό μηχανισμό.

Η έρευνα των **Μητακίδου και Γαβρηλίδου** με μικρούς Ρομά μαθητές εδράζεται στο θεωρητικό πλαίσιο της *πολιτισμικά κατάλληλης διδασκαλίας* (Gay 2002, Ladson-Billings 1992a,b, 1995a,b), μίας προσέγγισης η οποία αξιοποιεί το πολιτισμικό υπόβαθρο και τα βιώματα των παιδιών για να πετύχει τη μάθηση και φέρνει κοντά τον πολιτισμό του σχολείου με τον πολιτισμό του σπιτιού.

Τέλος, το άρθρο των **Κοντογιάννη και Κώστα** παρουσιάζει την υλοποίηση ενός προγράμματος καλλιέργειας της διαπολιτισμικής ικανότητας σε μαθητές και μελλοντικούς εκπαιδευτικούς, η οποία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της Διδακτικής Άσκησης φοιτητών και φοιτητριών προσχολικής εκπαίδευσης, με βάση κυρίως το *Μοντέλο της Διαπολιτισμικής Ικανότητας* της Deardoff (2006).

Τα πέντε κείμενα του **δεύτερου μέρους** συζητούν ζητήματα διγλωσσίας, με ιδιαίτερη έμφαση στα φαινόμενα της *διαγλωσσικότητας* (*translanguaging*) και του *διγλωσσισμού*. Οι δύο πρώτες εργασίες ασχολούνται με δίγλωσσους εφήβους μεταναστευτικής –κυρίως– καταγωγής και τη σύνδεση ταυτότητας και πρακτικών γραμματισμού. Στο πρώτο άρθρο οι **Αρχάκης και Τσάκωνα** αξιοποιούν για τον σκοπό αυτό κείμενα μαθητών που έχουν παραχθεί κάτω από συγκεκριμένες ερευνητικές συνθήκες και ανιχνεύουν τους τρόπους με τους οποίους οι αλλοδαποί έφηβοι εκδηλώνουν μία έμμεση μορφή ‘αντίστασης’ σε ηγεμονικές αντιλήψεις περί ετερότητας. Οι συγγραφείς τονίζουν τη σημασία αξιοποίησης παρόμοιων κειμένων για τη διδασκαλία στο πλαίσιο προγραμμάτων κριτικού γραμματισμού και, ειδικότερα, σε προγράμματα που αποσκοπούν στην *παιδαγωγική της πολιτισμικής βιωσιμότητας*.

Η εργασία των **Σιαλή και Ιωαννίδου** εστιάζει στη μελέτη κειμένων και ψηφιακών πρακτικών γραμματισμού σε τέσσερις έφηβες μαθήτριες στην Κύπρο. Στόχος τους είναι να ανιχνεύσουν μοτίβα γλωσσικής χρήσης και στάσεις των μαθητριών απέναντι στη διγλωσσία και στη διπολιτισμική ταυτότητά τους και το πώς αυτά αλληλεπιδρούν με τις πρακτικές γραμματισμού τους στο εξωσχολικό περιβάλλον.

Στο τρίτο κείμενο του μέρους αυτού, η **Τσιπλάκου** παρουσιάζει δεδομένα εθνογραφικής παρατήρησης από σχολικές τάξεις της Κύπρου εστιάζοντας στο κατά πόσο η *εναλλαγή κωδίκων* που απαντάται εκεί συνιστά μία μορφή παιδαγωγικής της *διαγλωσσικότητας* (*translanguaging*). Σύμφωνα με την ερευνήτρια, αυτό δεν ισχύει αντιθέτως, η εναλλαγή κωδίκων αυτού του τύπου μάλλον αναπαράγει την κυρίαρχη ιδεολογία σχετικά με τον περιθωριακό ρόλο της διαλέκτου στο εκπαιδευτικό πλαίσιο. Το άρθρο συζητά επίσης δεδομένα από μια παιδαγωγική παρέμβαση που εστιάζει συνειδητά στη διαγλωσσικότητα ως εργαλείο καλλιέργειας του γραμματισμού, ως μία πρόταση για την επίτευξη του στόχου αυτού.

Η διαγλωσσικότητα και η εμφάνισή της στο εκπαιδευτικό πλαίσιο βρίσκεται επίσης στο επίκεντρο της εργασίας των **Τσοκαλίδου και Κουτούλη**, η οποία παρουσιάζει τα πορίσματα μιας έρευνας επισκόπησης σε στάσεις και πρακτικές εκπαιδευτικών οι οποίες να προωθούν την συνάντηση ποικίλων γλωσσών και των πολιτισμών στην τάξη. Τα αποτελέσματα είναι μάλλον ενθαρρυντικά, καθώς δείχνουν ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί ήταν πρόθυμοι να υιοθετήσουν διδακτικές πρακτικές που να συμβάλουν στην αμφισβήτηση της τρέχουσας γλωσσικής ιδεολογίας και στον εμπλουτισμό των μαθησιακών δυνατοτήτων όλων των παιδιών.

Στο τελευταίο άρθρο της ενότητας αυτής η **Σκούρτου** επιχειρεί μία συνολική συζήτηση ζητημάτων γλωσσικής χρήσης, ιδεολογίας, μάθησης και γραμματισμού μέσα από τον σχολιασμό ενός διγλωσσικού κειμένου Ρομά μαθητών. Το συγκεκριμένο κείμενο παρήχθη συνεργατικά στο πλαίσιο μιας διδακτικής προσέγγισης που αξιοποιεί τα βιώματα και τις διγλωσσικές πρακτικές των παιδιών Ρομά με τη μορφή κατασκευής ‘μεγάλων βιβλίων’.

Το τεύχος κλείνει με ένα **τρίτο μέρος**, αφιερωμένο σε δίγλωσσες οικογένειες από συγκεκριμένες κοινότητες στην Ελλάδα και στο πώς οι γονείς αυτοί χειρίζονται ζητήματα αναφορικά

με την εκπαίδευση των παιδιών τους. Το κείμενο της **Κοιλιάρη** λειτουργεί κατά κάποιον τρόπο ως εισαγωγή, καθώς θέτει το πλαίσιο γύρω από ζητήματα εκπαίδευσης μειονοτήτων στη χώρα μας. Τέτοια ζητήματα αποτελούν, για παράδειγμα, η διδασκαλία της 'μητρικής' γλώσσας και η εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων, θέματα τα οποία η συγγραφέας συζητά λαμβάνοντας υπόψη το ισχύον ιδεολογικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Ακολουθεί η εργασία των **Μαθθαιουδάκη και Μαλιγκούδη**, η οποία φωτίζει γλωσσικές πρακτικές και ιδεολογίες αγγλόφωνων οικογενειών στην Ελλάδα, των οποίων τα παιδιά φοιτούν σε ιδιωτικά σχολεία όπου διδάσκεται κυρίως η Αγγλική. Από τα ευρήματα της έρευνάς τους προκύπτει ότι οι γονείς στοχεύουν στην ανάπτυξη μίας όσο το δυνατόν περισσότερο *ισόρροπης δηλωσσίας*, με την παράλληλη χρήση των γλωσσών στο οικογενειακό περιβάλλον και την προσπάθεια για καλλιέργεια του γραμματισμού και στις δύο γλώσσες.

Το κείμενο των **Χατζηδάκη και Κοτσώνη** ασχολείται με τις εκπαιδευτικές πολιτικές οικογενειών από τη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης και συγκεκριμένα με γονείς που έχουν επιλέξει τη δημόσια εκπαίδευση αντί της μειονοτικής για τα παιδιά τους. Το άρθρο συζητά κάποια από τα ευρήματα της σχετικής έρευνας και συγκεκριμένα το πώς η επιλογή σχολείου συναρτάται με θέματα *γλωσσικών πεποιθήσεων/γλωσσικής ιδεολογίας* (Spolsky 2004). Φαίνεται ότι οι υψηλές προσδοκίες των γονέων για την εκπαίδευση των παιδιών τους και η αντίληψη ότι το μειονοτικό σχολείο δεν προωθεί την εκμάθηση της Ελληνικής - αλλά ούτε και της Τουρκικής- σε επαρκή βαθμό είναι οι κυρίαρχοι παράγοντες πίσω από την επιλογή της μονόγλωσσης, ουσιαστικά, δημόσιας εκπαίδευσης.

Τέλος, οι **Μιχλακάκη και Φονιά** παρουσιάζουν τα αποτελέσματα μιας ακόμη μικρής κλίμακας έρευνας ανάμεσα σε γονείς-μετανάστες και γονείς παντρεμένους με Έλληνα υπήκοο, με στόχο τη διερεύνηση στάσεων και πρακτικών σχετικά με την εμπλοκή τους στην εκπαίδευση των παιδιών τους και πιθανές διαφοροποιήσεις τους.

Στόχος του θεματικού αυτού τεύχους ήταν να προκύψει μία συλλογή κειμένων που αφενός να φωτίζουν ζητήματα πολυγλωσσίας και εκπαίδευσης από διαφορετικές οπτικές γωνίες και αφετέρου να 'συνομιλούν' μεταξύ τους με τρόπο που να εμπλουτίζει την κατανόηση αυτών των φαινομένων αλλά και τον περαιτέρω προβληματισμό μας γύρω από αυτά. Ελπίζουμε το αναγνωστικό κοινό να βρει το αποτέλεσμα ικανοποιητικό και ενδιαφέρον.

Η επιμελήτρια της έκδοσης
 Ασπασία Χατζηδάκη